

**LIFE IMPRISONMENT – FROM THE HISTORICAL LEGISLATION TO
CURRENTLY APPLICABLE PROVISIONS
IN VIETNAM’S PENAL CODE 2015**

**Assoc. Prof. Truong Quang Vinh
Hanoi Law University**

Abstract: The article provides an analysis of provisions on life imprisonment under Vietnam’s Criminal Law from the August Revolution of 1945 to the current provisions in the Penal Code 2015. In this regard, the article sheds light on the criminal policies of Vietnam over different periods reflected by the regulations regarding this type of punishment, thereby making recommendations to revamp the provisions on life imprisonment under Vietnam’s Penal Code.

Keywords: Life imprisonment; historical legislation; criminal policies.

1. Introduction

In any social regime, the Government must synchronously employ various measures in order to deter and combat crimes, which include criminal measures. The establishment of a penalty mechanism in which there exist several types of sentences with different levels of enforcement, applicable scope and condition is to differentiate criminal responsibility in law, and serves as a crucial legal framework to determine criminal liability applied to particular cases in practice.

Through studying the provisions on life imprisonment prescribed in Vietnam’s Penal Code from the August Revolution until now, it is shown that there have been various changes in the State’s criminal policy regarding this type of punishment. These changes are attributable to the requirements and tasks of the State in the fight against crime throughout different historical periods. Having said that, the unchanged characteristic of this punishment is that it is one of the most severe punishments which can deprive the convicted person of his liberty for the rest of his life in case he commits a particularly serious crime, but not to the extent of being sentenced to death. The article provides a brief analyst of the development of life imprisonment under the Vietnam’s Penal Code throughout historical stages.

2. Life imprisonment under Vietnam’s Criminal Law from the August Revolution 1945 to prior the enactment of the Penal Code 1985

In the post-revolution period, the newly born Democratic Republic of Vietnam had to face numerous difficulties and challenges. At the end of August 1945, in the name of the Allies, nearly 200,000 Chiang troops followed by the reactionary forces of the Nationalist Party of Vietnam and the Allied Revolutionaries of Vietnam, rushed into the North of the country. They actively carried out the scheme to overthrow the revolutionary government

in order to establish the reactionary government. In the South, also in the name of the Allies, the British army accompanied by the French army entered to disarm the Japanese. On September 23, 1945, the French army opened fire to occupy Saigon, starting the second invasion of our country. Never before in our country have there been so many insidious enemies concomitantly. The fate of the country is likened to be hung by a thread.

In the context of the real threat of enemies both within and outside, the Democratic Republic of Vietnam implemented a strategic plan that was both tough and flexible. During this time, the government issued a number of Ordinances to dissolve reactionary organizations and parties such as Dai Viet National Socialist Party and Vietnam Patriotic Youth. Notably, multiple military courts were established to handle those who opposed the revolution and government, thereby consolidating forces, safeguarding the fledgling revolutionary government and preparing for a long resistance war.¹

The Circular No. 60-TT dated May 23rd, 1947 of the inter-ministries of Defense and Justice stipulated provisions regarding the maintenance of the social order and safety during the resistance war as follows: the acts of plundering and harassing people during the hostilities might be subject to the same severe punishment as espionage and treason, which were punished by the military courts and could be sentenced to life in prison or death. In order to strictly maintain wartime discipline and to protect the property as well as facilities in general serving the resistance, the President of the Democratic Republic of Vietnam issued Ordinance No 12-SL dated 13/03/1949 stipulating the punishment for the acts of stealing military equipment. Accordingly, such crime was usually punished by a 2 to 10-year jail term; if there existed aggravating elements, the convicted person might be sentenced to penal servitude or death.²

In Ordinance no. 68-SL dated 18/06/1949, the President of the Democratic Republic of Vietnam laid down the regulations on the prohibition of sabotage of irrigation works. Such promulgation aimed to increase land yields, avoid crop failure, and preserve people's lives through regulating and utilizing nature water sources, such as directing water to irrigate fields, draining excess water from fields, preventing flood water, blocking salt water, collecting alum in fields, ensuring food sources for the people during the resistance war. Article 7 of the Ordinance stated: "No one is allowed to dig soil, plant trees, build houses, or let animals to trample near dikes, dams, canals and bridges within the protected area designated by the Ministry of Transportation and Civil Works; or to damagem in any other ways, irrigation works. Only specialized professionals are allowed to use irrigation facilities, in accrodance with the purpose thereof." Article 8 provided the punishments for

¹ PGS.TS. Lê Văn Yên, Xây dựng và bảo vệ chính quyền sau Cách mạng tháng Tám, file:///Users/macbook/Downloads/Xây%20dựng%20và%20bảo%20vệ%20ch%C3%ADnh%20quyền%20sau%20cách%20mạng%20tháng%20tám%20-%20Ban%20Nội%20Ch%C3%ADnh%20Trung%20ương.html, access on 25/8/2021.

² Article 2, Ordinance No 12-SL dated 13/03/1949.

such crimes. In particular, if the offender causes damage to people in a province, he shall be sentenced to between 01 year to life in prison; if the offender causes damage to the people in several provinces, he shall be sentenced to between three years imprisonment, life imprisonment, or death. Additionally, the offender must also pay compensation to repair the damage occurred. The amount of compensation will be determined by the Department of Transportation and Civil Works. During resistance war period, the mentioned crimes could be prosecuted before the military court.

On January 20, 1953, the President of the Democratic Republic of Vietnam issued Ordinance No. 133-SL delineating the competence of military courts in adjudicating matters that jeopardize the independence of the country, in which Section II: Crimes and Punishments provides quite detailed and comprehensive regulations on the offenses that are subject to life imprisonment or death penalty. Specifically:

Those who collude with the enemy (imperial invaders or treasonous puppets), lead the military, political economic, socio-cultural organizations that betray the country, shall be executed or imprisoned for life. (Article 3).

The instigator, organizers, and commanders that carry out the acts of encircling, arresting, killing, torturing, terrorizing, raping cadres and civilians, oppressing, exploiting, looting people, collecting taxes... for the enemy shall be sentenced to death or life imprisonment. (Point a, Article 4).

Those who commit acts of deceiving and coercing the civilians, or organizing armed forces to rebel against the people's democratic government, or terrorizing the civilians, shall be penalized as follows: a) the instigator, organizers, and commanders shall be subject to death penalty, or shall be sentenced to from 10 years to life imprisonment; b) their henchmen shall be sentenced to imprisonment up to 10 years, those who have committed severe harm shall be subject to life imprisonment or death penalty. (Article 5).

Those who participate in reactionary parties or organizations, propagate and persuade the civilians to side with the enemy, or commit espionage activities shall be punished as follows: a) the commanders shall be subject to death penalty, or shall be sentenced to from 10 years to life imprisonment; b) their henchmen shall be sentenced to imprisonment up to 10 years, those who have committed serious harm shall be subject to life imprisonment or death penalty. (Article 6).

Those who commit espionage activities, particularly the organizers, commanders, or their henchmen shall be subject to death penalty, or shall be sentenced to from 10 years to life imprisonment. (Article 7).

Those who commit one of the following acts with the purpose of treason shall be subject to death penalty, or shall be sentenced to from 10 years to life imprisonment. Specifically, attempting to obstruct, or incite other people to oppose the implementation of

the government's policies such as agricultural tax, civil services, reducing ground rent... (Article 8); purchasing rice and other food to supply the enemy or to destroy (Article 9); Taking over or demolishing military, irrigation facilities, dikes, warehouses, factories, destroying telegraph and telephone lines, transportation means... (Article 10); The instigator, organizer, or commander who conducts propaganda activities for the enemy (Article 11); causing strife to destroy the resistance unity of the nation's ethnic groups, classes of people, religions, political parties and organizations, to divide the civilians from the government and undermine the friendship between Vietnamese people and the people of not only neighboring countries such as Myanmar and Laos but also of Soviet Union, China and other countries of people's democracy (Article 12); Concealing or attempting to support the traitors (Article 14).

Through the study of this Ordinance, the following observations can be made:

Firstly, the Ordinance stipulates a wide range of offences against different social areas. Most of these infringements conspire against the government and its resistance and wartime policies that seriously damage the people's interests. Significantly, the majority of infringements stipulated in this Ordinance for the purpose of treason;

Secondly, severe punishments are inflicted on the abovementioned infringements. The lightest punishment is ten years of imprisonment, and the heaviest is life imprisonment or death sentence;

Thirdly, the stipulation of such criminal acts and sanctions indicates the State's strict criminal policy, especially towards the masterminds and organizations that plan and direct conspiracy against the revolutionary government, treason of the fatherland, espionage and sabotage to the unity of the ethnic groups in the country that divide the people from the government, the Vietnamese people from the people of other countries. At the time, the government was newly established and facing many difficulties, hostiles against the revolutionary government and "both domestics and foreign enemies". Therefore, strictly addressing acts of treason against the revolutionary government and its wartime policies was necessary in this period.

To contribute to the country's economic and cultural development for the interests of the people, and mete out punishments to the manoeuvres and acts of destroying or damaging the State, cooperatives and the people's property that hinder the implementation of policies and plans for economic and cultural development, the President of Viet Nam issued the Ordinance No. 267-SL dated 15th June 1956. Ordinance No.267-SL stipulates several infringements, including burglary, dissipation, damage, destruction or robbery of State, cooperatives and the people's property (Article 2); illegal providing, stealing, purchasing and spying on State secrets (Article 3); obstruction to the implementation of the state's economic and cultural policies and plans in any way, such as: propagating against

the government's policies and plans, spreading fabricated rumors, causing confusion among the masses; conducting activities against the government's policies and plans; failing to do or doing the assigned tasks wrongly; interrupting the routine work; impeding the development of a sector; causing conflicts and divisions among employees, officials and cooperative members, between the people and government's officials... (Article 4).

If the above acts are committed for the purpose of destruction (Articles 2, 3 and 4), greed or self-interest, and damage the State, cooperatives and the people's properties as well as obstruct the implementation of the State's policies and plans in one of the following cases, the offender may face life imprisonment or death sentence: a) being the mastermind behind the crime; b) causing severe damages; c) using extremely wicked manoeuvres and methods; d) damaging public interests directly related to people's well beings; e) taking advantage of position to commit a crime... Besides, Article 10 also stipulates that: anyone dissipates, damages machines, tools, raw materials, etc., discloses State secrets, causes accidents, etc., seriously damages properties of the State, cooperatives, and the people, hinders the implementation of State's policies and plans, if causing severe damage, offenders may be imprisoned up to 20 years or received life imprisonment and must compensate for the damages.

On 5th August 1964, the US imperialists launched a war to sabotage North Viet Nam and aggressively conducted intelligence and espionage activities to counter the Vietnamese revolution. Against this backdrop, on 30th October 1967, the National Assembly Standing Committee issued an Ordinance to punish countering revolutionary crimes. This Ordinance stipulates 15 crimes, among which 11 may be punished to the fullest extent with life imprisonment or death sentence. This is a significant and necessary legal foundation for adjudicating acts of treason to the fatherland, infringement upon national security, overthrow the people's democratic government, espionage, acts of opposition or sabotage the implementation of the State's policies and laws...

To protect the socialist property and the private property of citizens, on 21st October 1970, the State issued two Ordinances, namely the Ordinance on Punishment for Infringement on Socialist Property and the Ordinance on Punishment for Infringement on Private Property of Citizens. The State's criminal policy is clearly shown in the Ordinance on Punishment for Infringement on Socialist Property. Accordingly, the State determines to resolutely address infringements that seriously impact the State's property by sentencing offenders to life imprisonment. Types of infringement are as follows: rubbering socialist property (Article 4); intentional destroying or damaging socialist property (Article 6); embezzling socialist property (Article 8); swindling to seizure socialist property (Article 10). Besides, among 12 crimes stipulated in the Ordinance on Punishment for Infringement

on Private Property of Citizens, only the act of robbing citizen's private property of the citizen, can be subject to life imprisonment.

Regarding the State's criminal policy towards economic and security related crimes and offenders during this period, on 12th August 1974, the Supreme People's Court issued Directive No. 14-TANDTC, providing the guideline for the implementation of Politburo's Resolution No. 228 dated 12th January 1974. Accordingly, economic and security related crimes and offenders must face more severe punishment than other cases depending on the nature of the crimes, the seriousness of each specific case, the situation and political demands in each place and during each period. As stipulated in the Ordinance, the fullest extent of punishment, including life imprisonment and death sentence, shall be imposed when necessary.³

In order to ensure the implementation of the policies and regulations, strengthen the State management; encourage the integrity of public servants; promote the collective ownership rights of people, the National Assembly Standing Committee has issued the Ordinance on the Punishment of Bribery. In accordance with this Ordinance, bribery includes the act of accepting bribes, giving bribes and brokering bribes (Article 1). In particularly serious cases of bribery, the offenders may be sentenced to up to 20 years in prison or life imprisonment. If the bribery crime of bribery is committed for counter-revolutionary purpose, the offenders shall be punished based on the regulations on counter-revolutionary crimes (Article 6).

In summary, through the study on life imprisonment prescribed in Vietnam's Criminal Law from post of the August Revolution in 1945 to prior to the promulgation of the Penal Code in 1985, the following observations can be drawn:

Firstly, life imprisonment was not stipulated uniformly in a single legal document but was prescribed separately in different criminal legal documents such as Ordinances or Circular governing a particular crime or group of crimes.

Secondly, the criminal policy of Vietnam stipulated in legal documents during this period was immensely strict, which demonstrates the strict approach of Vietnam to not only the instigators, organizers, or commanders of the acts that go against the revolutionary government, the people, or the wartime policy of the government, but also to those who commit acts of trespassing on government property, private property of other people as well as accepting and giving bribes... which causes particularly serious consequences. This policy seemed to have a positive effect in protecting and maintaining the people's democratic government, the achievements of the revolution; ensuring political stability,

³ Directive No 14-TANDTC providing the guideline for the implementation of Politburo's Resolution No. 228 dated 12th January 1974.

social order and public safety, as well as protecting legitimate rights and interests of the people.

Thirdly, the scope, conditions and subjects of the application of life imprisonment specified in the abovementioned legal documents were very flexible attributable to the socio-political situation and the need to fight against a certain crime or group of crimes in specific period of times.

3. Life imprisonment in Criminal Law of Vietnam from the enactment of the Penal Code 1985 to prior to the enactment of the Penal code 2015

At the 9th Session of the 7th National Assembly dated June 27th 1985, the Penal Code 1985 was officially passed and came into effect on June 1st 1986. This was the first Penal Code of Vietnam codified on the basis of inheriting and developing the criminal legislative experiences and accumulating the country's experiences in crime prevention and control from the August Revolution 1945 to that time, with the "anticipated situation of crime development in the subsequent time."⁴ In the legal system of Vietnam, the Penal Code undeniably plays a very important role. It serves as an efficient tool to fight against and deter criminal crimes, thereby protecting the achievements of the revolutions, the socialist regime, national security as well as social order and safety, and preserving the legitimate rights and interests of the citizens.

Article 26 of the Penal Code 1985 clearly stipulated the delineation of life imprisonment including the subjects and scope of application thereof, specifically: "Life imprisonment is the penalty of indefinite imprisonment applicable to persons who commit particularly serious crimes, but not so as to warrant being sentenced to death. Life imprisonment shall not apply to juvenile offenders." Through studying the Penal Code 1985, among the total 195 articles regulating crimes provided in the Crimes section, there were 38 articles in which life imprisonment is applicable to offenders, namely: Treason (Article 72), Carrying out activities aimed at overthrowing the people's administration (Article 73), Spying (Article 74), Infringing upon territorial security (Article 75), Rebellion (Article 76), Conducting banditry activities (Article 77), Terrorism (Article 78), Sabotaging the material-technical foundations of the Socialist Republic of Vietnam (Article 79), Destroying detention camps (Article 84), Fleeing abroad or defecting to stay overseas with a view to opposing the people's administration (Article 85)... Of the 38 above-mentioned provisions, there are only 9 provisions whose the most severe sanction applicable to the offender is life imprisonment, namely Article 85, Article 96, Article 97, Article 134, Article 165, Article 189, Article 226, Article 227. For the remaining 29 provisions, the most severe sanction might be the capital punishment.

⁴ Preface of the Penal Code 1985.

On December 28th 1989, the Law amending and supplementing a number of articles of the Penal Code 1985 was passed by the National Assembly, in which several crimes were added, namely Illegally producing, stockpiling, transporting, trading narcotics (Article 96a) with its most severe sanction is life imprisonment. After nearly two years, the Penal Code 1985 was amended and supplemented for the second time on August 2nd 1991. At this amendment, the National Assembly decided to raise the highest sanction applicable to two types of crimes to life imprisonment, which are: Abusing trust to appropriate socialist property (Article 135) and Appropriating property through swindling (Article 157).

On May 10th 1997, the National Assembly passed the fourth amendment of the Penal Code 1985, in which eight new crimes were added with the highest applicable sanction is life imprisonment, namely: Abusing positions and/or powers in order to appropriate socialist society's property (Article 134a), Abusing powers while performing official duties (Article 221a), Abusing positions and/or powers to influence other persons for personal profits (Article 228a), Illegally appropriating narcotics (Article 185e), Stockpiling, transporting, trading in or appropriating pre-substances for use in the illegal production of narcotics (Article 185g), Organizing the illegal use of narcotics (Article 185i), Forcing and inducing other persons into illegal use of narcotics (Article 185m), and Breaching regulations on management and use of addictive drugs or other narcotics substances (Article 185n). Besides, the amendment raised the highest punishment to life imprisonment for three crimes, which are: Abusing positions and/or powers in order to appropriate other people's property (Article 156), Harboring prostitutes and procuring prostitutes (Article 202), Forgery in the course of employment (Article 224). Additionally, Article 96a was separated into 4 independent crimes which are: Illegally producing narcotics (Article 185b), Illegally stockpiling narcotics (Article 185c), Illegally transporting narcotics (Article 185d) and Illegally trading narcotics (Article 185e), with life imprisonment being maintained as the highest penalty thereto. Thus, through four amendments and supplements to the Penal Code 1985, the number of provisions in which life imprisonment is applicable sanction increased significantly (57 articles in comparison with 38 articles in its first enactment) owing to the following causes:

Firstly, due to the demand to fight against and deter certain offenses that threaten to cause particularly serious consequences for the legitimate interests of the country, society and people, the application of severe punishment is obligatory. Therefore, the legislators had decided to raise the highest sanction applicable to a number of provisions to life imprisonment, as well as added several new offenses with the maximum penalty therefor being prescribed as life imprisonment;

Secondly, through separating the offenses that were previously prescribed in a single provision into several independent crimes, with life imprisonment being maintained as the highest penalty thereto.

In summary, the promulgation of the Penal Code 1985 demonstrates an important step forward in terms of legislative history and criminal legislative technique of Vietnam. For the first time, criminal legal norms was codified and regulated into a unified punishment system, which includes imprisonment in general, and life imprisonment in particular. The existence of life imprisonment in 57 articles of the Penal Code 1985 has shown that the criminal policy of Vietnam is very strict in handling particularly serious crimes in order to protect the legitimate rights and interests of the country, organizations, people, thereby maintaining political stability, social order and public safety, which is the fundamental foundation for building and developing the country.

4. Life imprisonment sentence prescribed in the Criminal Code 2015

4.1. Life imprisonment sentence prescribed in the General Part of the Criminal Code 2015

Research on the life imprisonment sentence prescribed in the General Part of the Criminal Code 2015 shows that the related provisions such as scope of application; subject of application; commutation from death penalty to life imprisonment; commutation from the declared life imprisonment sentence; statute of limitations for judgment execution; criminal record removal... have not much changed compared to the previous Codes, especially the Criminal Code 1999. Therefore, within the scope of this article, the author will not directly refer to life imprisonment as prescribed in the Criminal Code 1999.

Article 39, Criminal Code 2015 provides that: “Life imprisonment is an indefinite imprisonment imposed upon people committing extremely serious crimes but not punishable by death. Life imprisonment shall not be imposed upon offenders under 18 years of age.”

From the mentioned Article 30 on life imprisonment sentence, some general contents can be drawn as follows:

First, scope of application, subject of application

- Regarding scope of application, life imprisonment sentence is “imposed upon people committing extremely serious crimes but not punishable by death”.

- Regarding subject of application, due to the strict nature of this type of sentence, Article 39 states that “life imprisonment shall not be imposed upon offenders under 18 years of age.” It means that the subject of life imprisonment must be a person committing extremely serious crimes who is 18 years of age or older.

Consistent with Article 39, the Criminal Code 2015 has incorporated international treaties into national law, especially the Convention on the Rights of the Child of which Vietnam is a member state. Article 37 of the Convention provides that: Member states must ensure that: “No child shall be subjected to torture or other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment. Neither capital punishment nor life imprisonment without possibility of release shall be imposed for offences committed by persons below eighteen years of age”⁵. On such spirits, Article 101 Criminal Code 2015 stipulates clearly and specifically the criminal policy as for persons below 18 years of age committing the crimes. Details:

1. If the punishment for a crime is life imprisonment or death sentence as prescribed by law, the heaviest sentence imposed upon an offender aged from 16 to under 18 shall not exceed 18 years; If the punishment for a crime is determinate imprisonment, the heaviest sentence imposed upon an offender aged from 16 to under 18 shall not exceed three quarters of the duration prescribed by law;

2. If the punishment for a crime is life imprisonment or death sentence as prescribed by law, the heaviest sentence imposed upon an offender aged from 14 to under 16 shall not exceed 12 years; If the punishment for a crime is determinate imprisonment, the heaviest sentence imposed upon an offender aged from 16 to under 18 shall not exceed one half of the duration prescribed by law.

Second, commutation from death penalty to life imprisonment

Criminal Code 2015 with several circumstances where the commutation from death penalty to life imprisonment is applied expresses the State’s humanity for the sentenced person. It can be affirmed that “in this case, life imprisonment is the only sentence in the whole sentences system that can replace death penalty”⁶. Article 40.3, Article 40.4 Criminal Code 2015 provides that:

3. The life sentence shall not be executed in the following circumstances:

- a) The convict is pregnant or a woman raising a child under 36 months of age
- b) The sentenced person is 75 years of age or older;
- c) The person sentenced to death for embezzlement or taking bribes, after being sentenced, has returned at least three quarters of the property embezzled or bribes taken, closely cooperates with the authorities in the process of investigation or trial or has made reparation in an effort to atone for the crime.

⁵ Article 37 of the Convention on the Rights of the Child

⁶ Mạc Minh Quang, Những vấn đề lý luận và thực tiễn về hình phạt tù chung thân, Luận án tiến sĩ luật học, Khoa Luật-Đại học Quốc gia Hà Nội, Hà Nội, 2020.

4. In the circumstances specified in Clause 3 of this Article or the death sentence is commuted, the death sentence shall be replaced with life imprisonment.

Third, commutation from the declared life imprisonment sentence

Criminal Code 2015 contains several provisions on commutation from the declared life imprisonment sentence in the event that a person who is sentenced to life imprisonment might receive a decision on commutation of the sentence after served the sentence for a sufficient period of time. Article 63 Criminal Code 2015 provides that:

1. If a person who is sentenced to community sentence, determinate imprisonment or life imprisonment has served the sentence for a sufficient period of time, shows improvements and has fulfilled part of the civil liability, the Court, at the request of a competent criminal sentence execution authority, might issue a decision on commutation of the sentence.

The convict must serve the sentence for a sufficient period of time which is one third of the duration of community sentence or determinate imprisonment or 12 years of the life sentence.

2. A person might receive more than one commutation. Nevertheless, at least half of the sentence must be served.

The first commutation of a life sentence shall be 30-year imprisonment. Nevertheless, a life sentence must be served for at least 20 years in reality regardless of the number of commutations.

3. If a person is convicted of multiple crimes and the sentence for one of which is life imprisonment, the Court may only give the first commutation to 30-year imprisonment after the convict has served the sentence for 15 years. Nevertheless, he/she must serve the sentence for at least 25 years in reality regardless of the number of commutations.

...

5. If a person who has received a commutation commits a new crime that is serious, very serious or extremely serious, the Court may only give the first commutation after he/she has served two thirds of the combined sentence. If the combined sentence is life, commutation shall be considered in accordance with Clause 3 of this Article.

6. With regard a person who is sentenced to death and receives a commutation or a person sentenced to death in the circumstances specified in Point b or Point c Clause 3 Article 40 hereof, the first commutation may only be given after the convict has served the sentence for 25 years. Nevertheless, he/she must serve the sentence for at least 30 years in reality.

Fourth, time limit for criminal prosecution for extremely serious crimes where life imprisonment sentence can be applied

Article 27.1 Criminal Code 2015 provides: The time limit for criminal prosecution is a time limit set out by this document and upon the expiration of which the offender does not face any criminal prosecution. On this background, Article 27.2 Criminal Code 2015 provides that, as for extremely serious crimes, time limits for criminal prosecution is 20 years from the day on which the crime is committed. During the time limit set out in Clause 2 of this Article, if the offender commits another crime for which the maximum sentence is over 1 year's imprisonment, the time limit for prosecution for the previous crime will be reset and begins from the day on which the new crime is committed. Article 28 Criminal Code 2015 provides that: Time limit for criminal prosecution does not apply to the following crimes: infringement of national security specified in Chapter XIII hereof; disturbing the peace, crimes against humanity and war crimes specified in Chapter XXVI hereof; embezzlement in the circumstances specified in Clause 3 and Clause 4 Article 353 hereof; acceptance of bribes in the circumstances specified in Clause 3 and Clause 4 Article 254 hereof.

Fifth, the time limit for execution of a criminal judgment to a person sentenced to life imprisonment

The time limit for execution of a criminal judgment in general and the time limit for execution of a criminal judgment to a person sentenced to life imprisonment in particular means a limited period of time defined by this document after which the convicted person or corporate legal entity is no longer required to serve the given sentence.

According to Article 60.2(d) Criminal Code 2015, time limits for execution of a life imprisonment sentence imposed upon a person is 20 years. Besides, it is also mentioned in Criminal Code 2015 that: Time limit for criminal prosecution does not apply to infringement of national security specified in Chapter XIII hereof; and disturbing the peace, crimes against humanity and war crimes specified in Chapter XXVI hereof;

4.2. Life imprisonment sentence applied for crimes prescribed in the crimes part of the Criminal Code 2015

Research on the life imprisonment sentence prescribed for crimes in the crimes section of the Criminal Code 2015 shows that the State has comprehensively assessed, considered and evaluated the criminal policy to handle crimes in general in the new situation, including extremely serious crimes. The expression of criminal policy in this stage is the amendment and supplementation of a number of crimes, the amendment and supplementation of a number of sentences, including life imprisonment. Details are as below:

First, the Criminal Code 2015 revised the maximum sentence from life imprisonment to a 20-year prison sentence for 10 crimes stipulated in Criminal Code 1999,

which are: Illegal emigration for the purpose of opposing the people's government (Art. 121); Blatant appropriation of property (Art. 172); Theft of property (Art. 173); Abuse of trust to appropriate property (Art. 175); Deliberate destruction of property (Art. 178); mugging (Art. 188); Appropriation of property using a computer network, telecommunications network or electronic device (Art. 290); Giving bribes (Art. 364); Providing information or voluntarily working for the enemy as a prisoner of war (Art. 400) and Abandonment of combat position or failure to discharge duties in battle (Art. 401) hereof.

Second, the Criminal Code 2015 contains a total of 315/426 articles on crimes, only 52 of which impose the maximum sentence at life imprisonment or life imprisonment is prescribed in the optional sanctions together with the determinate imprisonment and the death penalty, accounting for 16.5% of the articles on crimes. Meanwhile, this figure in the Criminal Code 1999 is, respectively, 264/344 articles on crimes and 58 of which impose the maximum sentence at life imprisonment or ... accounting for 21.96%.

Thus, while the Criminal Code 1999 contains 58 crimes, the maximum penalty is life imprisonment or life imprisonment is prescribed in the optional sanctions together with the determinate imprisonment and the death penalty, in the Criminal Code 2015, this number is only 52, showing a decreasing trend in the regulation and application of life imprisonment in the current Criminal Code.

5. Some recommendations to improve the provisions on life imprisonment in the Criminal Code 2015

On the basis of studying the provisions of the Criminal Code 2015 on life imprisonment, the author would like to make the following recommendations:

First, life imprisonment is not applied to pregnant women when committing crimes or on trial

Scientists have shown that, during pregnancy, women often face many physical health problems as well as mental instability. They often have difficulty concentrating, are prone to sudden mood swings, worry about the health and safety of their children; irritable, bewildered, panicking, having sleep disorder, continuously fatigue; not feeling interested, excited or happy about anything; sad and crying for no apparent reason; tend to withdraw from people and isolate themselves from family and friends. For these people, if not properly looked after and cared for, it can lead to negative behaviors such as: drinking, smoking, drug addiction, wanting an abortion, committing suicide⁷, or even committing

⁷ Cảnh giác với bệnh trầm cảm khi mang thai 3 tháng đầu, <https://www.vinmec.com/vi/tin-tuc/thong-tin-suc-khoe/canh-giac-voi-benh-tram-cam-khi-mang-thai-3-thang-dau/> truy cập ngày 28/9/2021.

suicide due to the inability to control her own behavior. Stemming from the specific psychological characteristics of pregnant women, the competent authorities need to continue researching to apply humane criminal policies to this subject in the direction of not applying life imprisonment for women who are pregnant at the time of the crime or on trial.

Second, life imprisonment shall not be applied to persons aged 70 years or older when committing crimes or on trial

According to the Law on the Elderly, a person aged 60 years or older is considered an elderly person⁸. This is a person with great psychological and physiological changes, especially changes in physical health compared to young people. Psychological and physiological changes are often manifested as: solitude and the desire for care; feeling helpless and pitiful; talkative or depressed; short-tempered, easily stressed; fear of death⁹ ... Therefore, family members and society need more sympathy and understanding to care and share with them. It is because of these characteristics that many researchers believe that it is not necessary to apply life imprisonment even when people aged 70 years or older commit particularly serious crimes because they are unlikely to continue to cause harm or threaten to cause particularly serious consequences for society. At the same time, the non-application of life imprisonment to people aged full 70 years or older when committing crimes or on trial is also consistent with the State's humanitarian criminal policy.

Third, the competent authorities need to continue to study, review and evaluate comprehensively to amend and supplement a number of articles regulating crimes in the direction of reducing the maximum penalty of life imprisonment for a definite period of time if it is found that, due to the "change of circumstances", the nature and extent of danger to society of the crime is no longer dangerous at the "extremely serious" extent. Therefore, the regulation and application of life imprisonment in this case is really unnecessary and does not achieve the purpose of the sentence, "preventive effectiveness and goodwill in handling offenders" therefore inefficient. This is an important guiding ideology that Resolution No. 49/NQ-TW of the Politburo affirmed, "We must attach great importance to the improvement of criminal policy and judicial procedures to promote the effectiveness of prevention and goodwill in handling offenders. Reducing prison sentences, expanding the application of fines, community sentence for some types of crimes. Limiting the application of the death penalty in the direction of applying only to a few types of extremely

⁸ Điều 2, Luật người cao tuổi năm 2009.

⁹ Bác sĩ chuyên khoa II Lê Thúy Phượng, Đặc điểm tâm sinh lý của người cao tuổi, <http://benhvientiengiang.vn/chi-tiet-tin?/-ac-iem-tam-sinh-ly-cua-nguoi-cao-tuoi/11608975>, truy cập ngày 28/9/2021.

serious crimes. Reducing the maximum sentence frame considered too high in some types of crimes...¹⁰” These are the new views of the Party and the State on the need for judicial reform and improvement of the criminal policy that the Criminal Code 2015 needs to aim to, to fully and consistently institutionalize, especially when the Constitution 2013 was adopted with many changes, including the regulation on human rights, basic rights and obligations of citizens¹¹./.

¹⁰ Nghị quyết của Bộ chính trị số 49/NQ-TW ngày 02/6/2005 về Chiến lược cải cách tư pháp đến năm 2020.

¹¹ PGS.TS. Trịnh Quốc Toàn, PGS.TS. Vũ Công Giao (Đồng chủ biên), *Thực hiện các quyền hiến định trong Hiến pháp năm 2013*, Nxb. Hồng Đức, 2015, tr. 74.

HÌNH PHẠT TÙ CHUNG THÂN – TỪ LỊCH SỬ LẬP PHÁP ĐẾN QUY ĐỊNH TRONG BỘ LUẬT HÌNH SỰ VIỆT NAM NĂM 2015

PGS.TS. Trương Quang Vinh
Trường Đại học Luật Hà Nội

Tóm tắt: Bài viết phân tích, bình luận các quy định của pháp luật hình sự Việt Nam về hình phạt tù chung thân từ sau Cách mạng tháng Tám năm 1945 đến quy định trong Bộ luật hình sự năm 2015; làm rõ chính sách hình sự của Nhà nước qua các thời kỳ được thể hiện trong quy định về loại hình phạt này; đưa ra một số kiến nghị nhằm hoàn thiện quy định của pháp luật hình sự Việt Nam về hình phạt tù chung thân.

Từ khóa: hình phạt tù chung thân; lịch sử lập pháp; chính sách hình sự

LIFE IMPRISONMENT – FROM THE HISTORICAL LEGISLATION TO CURRENTLY APPLICABLE PROVISIONS IN VIETNAM’S PENAL CODE 2015

Assoc. Prof. Truong Quang Vinh
Hanoi Law University

Abstract: The article provides an analysis of provisions on life imprisonment under Vietnam’s Penal Codes from the August Revolution of 1945 to the current provisions in the Penal Code 2015. In this regard, the article sheds light on the criminal policies of Vietnam over different periods reflected by the regulations regarding this type of punishment, thereby making recommendations to revamp the provisions on life imprisonment under Vietnam’s Penal Code.

Keywords: Life imprisonment; historical legislation; criminal policies.

1. Đặt vấn đề

Trong bất kỳ chế độ xã hội nào, để thực hiện nhiệm vụ đấu tranh phòng, chống tội phạm, Nhà nước phải sử dụng đồng bộ nhiều biện pháp, trong đó có biện pháp hình sự. Việc xây dựng một hệ thống hình phạt với nhiều loại hình phạt khác nhau có nội dung cưỡng chế, phạm vi và điều kiện áp dụng đối với người phạm tội không giống nhau nhằm phân hóa trách nhiệm hình sự trong luật và là cơ sở pháp lý quan trọng để cá thể hóa trách nhiệm hình sự trong thực tiễn áp dụng hình phạt là việc làm cần thiết.

Nghiên cứu hình phạt tù chung thân được quy định trong pháp luật hình sự Việt Nam từ sau Cách mạng tháng Tám đến nay đều dễ dàng nhận thấy, chính sách hình sự của Nhà nước được thể hiện trong việc quy định loại hình phạt này có nhiều sự thay đổi. Sự thay đổi này tùy thuộc vào yêu cầu, nhiệm vụ đấu tranh phòng, chống tội phạm của Nhà

nước qua các thời kỳ lịch sử khác nhau. Tuy nhiên, điểm chung, điểm giống nhau duy nhất có thể khẳng định, đây là loại hình phạt rất nghiêm khắc, nó có thể tước đi quyền tự do của người bị kết án đến hết phần đời còn lại trong trường hợp người đó phạm tội đặc biệt nghiêm trọng nhưng chưa đến mức bị xử phạt tử hình. Sau đây bài viết sẽ phân tích một cách khái quát lịch sử quy định hình phạt tù chung thân quy định trong pháp luật hình sự Việt Nam từ sau Cách mạng tháng Tám đến nay.

2. Hình phạt tù chung thân được quy định trong pháp luật hình sự Việt Nam từ sau Cách mạng tháng Tám năm 1945 đến trước khi ban hành Bộ luật hình sự năm 1985

Cách mạng tháng Tám năm 1945 thành công, nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa non trẻ vừa mới ra đời đã phải đương đầu với vô vàn khó khăn, thử thách. Cuối tháng Tám năm 1945, lấy danh nghĩa quân Đồng minh, gần 20 vạn quân Tưởng, theo gót là lực lượng phản động Việt Nam Quốc dân Đảng và Việt Nam Cách mạng đồng minh hội ồ ạt kéo vào miền Bắc nước ta. Chúng ráo riết thực hiện âm mưu lật đổ chính quyền cách mạng, lập chính quyền phản động. Ở miền Nam, cũng với danh nghĩa quân Đồng minh, quân Anh vào giải giáp quân Nhật, núp sau quân Anh là quân Pháp. Ngày 23-9-1945, quân Pháp nổ súng đánh chiếm Sài Gòn, mở đầu cuộc xâm lược nước ta lần thứ hai. Chưa bao giờ trên đất nước ta cùng một lúc có nhiều kẻ thù hung bạo và xảo quyệt như lúc này. Vận mệnh đất nước được ví như “ngàn cân treo sợi tóc”.

Trước tình hình hoạt động ráo riết của “thù trong giặc ngoài”, Nhà nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa thực hiện sách lược vừa cứng rắn, vừa mềm dẻo. Trong thời gian này Nhà nước ban hành một loạt sắc lệnh giải tán các tổ chức, đảng phái phản động như: Đại Việt Quốc gia xã hội Đảng và Đại Việt Quốc dân Đảng; Việt Nam Hưng quốc thanh niên và Việt Nam Ái quốc thanh niên. Đặc biệt, một loạt các tòa án quân sự được thành lập để xét xử những phần tử phản cách mạng, chống Nhà nước, qua đó củng cố lực lượng, bảo vệ chính quyền cách mạng non trẻ và chuẩn bị cho cuộc kháng chiến lâu dài⁵.

Trong Thông lệnh số 60-TT ngày 23/5/1947 của liên bộ Quốc phòng-Tư pháp quy định việc giữ gìn trật tự, an toàn xã hội trong kháng chiến như sau: Các hành vi cướp bóc, những nhiễu dân chúng trong khi có chiến sự đều bị Tòa án quân sự xử nặng như các tội gián điệp, tội phản quốc và có thể bị tuyên đến tù chung thân hoặc tử hình. Để giữ nghiêm kỷ luật thời chiến, bảo vệ một cách tốt nhất tài sản cũng như cơ sở vật chất nói chung phục vụ kháng chiến, Chủ tịch nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa đã ban hành Sắc lệnh số 12-SL ngày 13/3/1949 quy định xử phạt tội ăn cắp, lấy trộm các đồ quân giới, quân trang, quân

⁵ Xem PGS.TS. Lê Văn Yên, Xây dựng và bảo vệ chính quyền sau Cách mạng tháng Tám, file:///Users/macbook/Downloads/Xây%20dựng%20và%20bảo%20vệ%20ch%20C3%ADnh%20quyền%20sau%20cách%20mạng%20tháng%20tám%20-%20Ban%20Nội%20Ch%20C3%ADnh%20Trung%20ương.html, truy cập ngày 25/8/2021

dụng nói tóm lại các vật dụng nhà binh trong thời kỳ chiến tranh, các tội phạm ấy phạt như sau đây: trộm cắp thường phạt tù từ 02 năm đến 10 năm; nếu có tình trạng gia trọng: có thể phạt khổ sai hay tử hình.²

Trong Sắc lệnh số 68-SL ngày 18/6/1949, Chủ tịch nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa quy định về cấm phá hoại các công trình thủy nông. Việc ban hành sắc lệnh này nhằm tăng hoa lợi ruộng đất, tránh nạn mất mùa và bảo toàn sinh mạng và tài sản của nhân dân, bằng cách điều hoà và sử dụng các nguồn nước thiên nhiên, như dẫn nước tưới ruộng, rút nước thừa ở ruộng, ngăn nước lụt, chắn nước mặn, thau phèn chua trong đồng, bảo đảm lương thực cho nhân dân và cho kháng chiến. Điều 7 quy định: Cấm không ai được đào đất, trồng cây, cắm cọc, làm nhà, cho súc vật dẫm phá gàn đê, đập, kênh và cầu cống phụ thuộc, trong một địa phận bảo vệ, do Bộ Giao thông Công chính ấn định; hoặc làm hư hỏng, bằng một cách nào khác, các công trình thủy nông. Chỉ những nhân viên chuyên môn chuyên trách mới được phép sử dụng các công trình thủy nông, theo đúng mục đích của các công trình đó. Nếu gây thiệt hại cho nhân dân trong một tỉnh thì bị phạt tù từ 01 năm đến chung thân; nếu gây thiệt hại cho nhân dân nhiều tỉnh thì bị phạt tù từ 03 năm, chung thân hoặc tử hình. Ngoài ra, can phạm còn phải bồi thường để sửa chữa những sự hư hỏng đã làm ra. Số tiền bồi thường sẽ do sở Công chính ấn định. Trong thời kỳ kháng chiến, những tội kể trên có thể bị truy tố trước toà án quân sự (Điều 8).

Ngày 20/01/1953, Chủ tịch nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa đã ban hành Sắc lệnh số 133-SL quy định tổ chức và ấn định thẩm quyền các toà án quân sự xét xử những việc có hại nền độc lập của nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa, trong đó Mục II: Phần Tội phạm và hình phạt đã quy định khá chi tiết, rõ ràng những hành vi phạm tội sau đây sẽ bị tòa án quân sự áp dụng hình phạt chung thân hoặc tử hình. Cụ thể:

Người nào cấu kết với địch (để quốc xâm lược và bù nhìn phản quốc), cầm đầu những tổ chức quân sự, chính trị, kinh tế, văn hoá xã hội phản bội Tổ quốc, sẽ bị xử tử hình hoặc tù chung thân (Điều 3).

Người chủ mưu, tổ chức, chỉ huy thực hiện hành vi vây quét, bắt, giết, tra tấn, khủng bố, hãm hiếp cán bộ và nhân dân, áp bức, bóc lột, cướp phá nhân dân, bắt phu, bắt lính, thu thuế cho địch sẽ bị xử tử hình hoặc tù chung thân (điểm a Điều 4).

Người thực hiện hành vi lừa phỉnh, cưỡng ép nhân dân, tổ chức lực lượng vũ trang làm loạn chống lại chính quyền dân chủ nhân dân, khủng bố nhân dân, sẽ bị xử phạt như sau: a) Bọn chủ mưu, tổ chức, chỉ huy, sẽ bị xử tử hình, hoặc phạt tù từ 10 năm đến chung thân; b) Bọn tay chân đắc lực của bọn trên, sẽ bị xử phạt tù từ 10 năm trở xuống; kẻ nào đã làm hại nhiều sẽ bị xử tù từ 10 năm đến chung thân, hoặc tử hình (Điều 5).

² Điều 2, Sắc lệnh số 12-SL ngày 12/3/1949

Người nào tham gia các đảng phái, các tổ chức Việt gian phản động, tuyên truyền lôi kéo nhân dân theo địch, hoặc hoạt động gián điệp cho địch, sẽ bị xử phạt như sau: a) Bọn chỉ huy các cấp sẽ bị xử tử hình, hoặc phạt tù từ 10 năm đến chung thân; b) Tay chân đắc lực của bọn trên, sẽ bị xử phạt tù từ 10 năm trở xuống; kẻ nào đã làm hại nhiều, sẽ bị phạt tù từ 10 năm đến chung thân, hoặc sẽ bị xử tử hình (Điều 6).

Đối với người làm gián điệp cho địch cụ thể là người tổ chức, chỉ huy hoặc bọn hoạt động đắc lực, sẽ bị xử tử hình, hoặc sẽ bị phạt tù từ 10 năm đến chung thân (Điều 7).

Điều 8 Sắc lệnh quy định: người nào vì mục đích phản quốc mà thực hiện một trong những hành vi sau đây sẽ bị xử tử hình, hoặc sẽ bị phạt tù từ 10 năm đến chung thân. Cụ thể: tìm mọi cách cản trở hoặc xúi giục vận động nhân dân chống sự thực hiện chủ trương, chính sách và những cuộc vận động của Chính phủ và Mặt trận như tổng động viên, thuế nông nghiệp, dân công, sản xuất tiết kiệm, giảm tô, giảm tức...; Mua thóc gạo và các thực phẩm khác tiếp tế cho địch hay để thiêu huỷ (Điều 9); Cướp, phá các công trình quân sự, thủy lợi, đê điều, kho tàng, công xưởng, cáp đường dây điện tín, điện thoại, các phương tiện giao thông vận tải... (Điều 10); Người chủ mưu, tổ chức, chỉ huy có những hành động tuyên truyền cổ động cho địch (Điều 11); Gây hiềm khích để phá hoại sự đoàn kết kháng chiến của các dân tộc trong nước, các tầng lớp nhân dân, các tôn giáo, các đảng phái và đoàn thể dân chủ, chia rẽ nhân dân với Chính phủ, chia rẽ nhân dân Việt Nam với nhân dân các nước bạn Miên, Lào, phá hoại tình hữu nghị giữa nhân dân Việt Nam với nhân dân Liên Xô, Trung Quốc và các nước dân chủ nhân dân khác (Điều 12); Chứa chấp, tìm cách dấu diếm, giúp đỡ các phần tử phản quốc (Điều 14).

Qua việc nghiên cứu Sắc lệnh này có thể rút ra một số nhận xét sau đây:

Thứ nhất, sắc lệnh quy định một loạt các hành vi phạm tội xâm hại đến những lĩnh vực khác nhau của đời sống xã hội. Hầu hết những hành vi này đều có mục đích chống lại chính quyền nhân dân, chống lại cuộc kháng chiến, chống lại chính sách thời chiến của chính phủ, gây thiệt hại nghiêm trọng cho lợi ích của người dân, đặc biệt, đa số các hành vi phạm tội được quy định trong Sắc lệnh này có mục đích phản quốc;

Thứ hai, loại và mức hình phạt áp dụng đối với những hành vi nói trên là hết sức nghiêm khắc, thấp nhất là 10 năm tù, cao nhất là tù chung thân hoặc tử hình;

Thứ ba, việc quy định những hành vi phạm tội cùng với những chế tài nói trên đã thể hiện chính sách hình sự nghiêm minh của Nhà nước, đặc biệt là áp dụng đối với bọn chủ mưu, tổ chức, chỉ huy việc thực hiện những hành vi chống phá chính quyền cách mạng, phản bội tổ quốc, gián điệp, phá hoại sự đoàn kết kháng chiến của các dân tộc trong nước, chia rẽ nhân dân với Chính phủ, chia rẽ nhân dân Việt Nam với nhân dân các nước bạn trong thời điểm chính quyền nhân dân mới được thành lập, đất nước đang đứng trước vô vàn khó khăn, nhiều thế lực phản động chống phá chính quyền cách mạng cũng như “thù

trong giặc ngoài” xuất hiện..., do đó việc xử lý một cách nghiêm khắc những hành vi phản quốc, chống lại chính quyền cách mạng, chống phá các chính sách thời chiến của Chính phủ là việc làm cần thiết của Nhà nước trong giai đoạn này.

Để góp phần vào việc bảo vệ sự nghiệp xây dựng kinh tế và văn hóa nhằm phục vụ lợi ích của toàn dân, đồng thời trừng trị những âm mưu, hành động phá hoại hoặc làm thiệt hại đến tài sản của Nhà nước, của hợp tác xã và nhân dân, làm cản trở việc thực hiện chính sách, kế hoạch xây dựng kinh tế và văn hóa, Chủ tịch nước đã ban hành Sắc lệnh số 267-SL ngày 15/6/1956 quy định một số hành vi phạm tội như trộm cắp, lãng phí, làm hỏng, huỷ hoại, cướp bóc tài sản của Nhà nước, của hợp tác xã và của nhân dân (Điều 2); tiết lộ, đánh cắp, mua bán, dò thám bí mật Nhà nước (Điều 3); cản trở việc thực hiện chính sách, kế hoạch kinh tế và văn hoá của nhà nước bằng bất cứ cách nào như: tuyên truyền chống chính sách, chống kế hoạch, phao đồn tin bịa đặt gây sự nghi ngờ hoang mang trong quần chúng; hành động chống chính sách, chống kế hoạch; không làm hoặc làm sai công việc mình phụ trách; làm gián đoạn công việc thường xuyên; kìm hãm sự phát triển của một bộ phận, một ngành hoạt động; gây mâu thuẫn, chia rẽ nội bộ công nhân viên, cán bộ, xã viên hoặc chia rẽ nhân dân và cán bộ...(Điều 4).

Trong trường hợp những hành vi trên thực hiện vì mục đích phá hoại (các điều 2,3 và 4) hoặc vì tham lam, tư lợi mà phạm những tội nói ở những điều 2, 3 và 4, gây thiệt hại cho tài sản của Nhà nước, của hợp tác xã, của nhân dân, làm cản trở việc thực hiện chính sách và kế hoạch của Nhà nước thuộc một trong những trường hợp sau đây thì có thể bị phạt tù chung thân đến tử hình: a) chủ mưu, cầm đầu vụ phạm pháp; b) đã gây nhiều thiệt hại nghiêm trọng; c) Đã dùng thủ đoạn, phương pháp cực kỳ gian ác; d) đã phá hoại những công trình lợi ích công cộng quan hệ trực tiếp đến đời sống của nhân dân; e) đã lợi dụng chức vụ để phạm pháp... Bên cạnh đó Điều 10 còn quy định: kẻ nào vì thiếu tinh thần trách nhiệm mà trong công tác mình phụ trách đã để lãng phí, để hư hỏng máy móc, dụng cụ, nguyên vật liệu, để lộ bí mật nhà nước, để xảy ra tai nạn, v.v... làm thiệt hại một cách nghiêm trọng đến tài sản của nhà nước, của hợp tác xã, của nhân dân, làm cản trở việc thực hiện chính sách, kế hoạch của nhà nước, nếu gây ra thiệt hại đặc biệt nghiêm trọng, người phạm tội có thể bị phạt tới 20 năm tù hoặc chung thân và phải bồi thường thiệt hại.

Ngày 05/8/1964, đế quốc Mỹ phát động cuộc chiến tranh phá hoại miền Bắc đồng thời ráo riết thực hiện các hoạt động tình báo, gián điệp... nhằm chống phá cách mạng Việt Nam. Trước tình hình này, ngày 30/10/1967 Ủy ban Thường vụ Quốc hội đã ban hành Pháp lệnh trừng trị các tội phản cách mạng. Pháp lệnh này quy định 15 tội danh, trong đó có 11 tội danh có thể áp dụng loại hình phạt cao nhất là chung thân hoặc tử hình. Đây là cơ sở pháp lý quan trọng và cần thiết để xét xử những hành vi phản bội tổ quốc; xâm phạm an ninh quốc gia; lật đổ chính quyền dân chủ nhân dân; gián điệp; chống lại hoặc phá hoại

việc thực hiện các chính sách và pháp luật của Nhà nước...nhằm bảo vệ chủ quyền và an ninh quốc gia, củng cố, giữ vững chính quyền nhân dân và trật tự an toàn xã hội.

Để bảo vệ tài sản xã hội chủ nghĩa và tài sản riêng của công dân, ngày 21/10/1970, Nhà nước đã ban hành 2 pháp lệnh đó là Pháp lệnh trừng trị các tội xâm phạm tài sản xã hội chủ nghĩa và Pháp lệnh trừng trị các tội xâm phạm tài sản riêng của công dân. Trong Pháp lệnh trừng trị các tội xâm phạm tài sản xã hội chủ nghĩa, chính sách hình sự của Nhà nước được thể hiện rất rõ là kiên quyết xử lý những hành vi phạm tội trong trường hợp gây hậu quả đặc biệt nghiêm trọng cho tài sản của Nhà nước mà có thể áp dụng hình phạt tù chung thân, đó là các tội: tội cướp tài sản xã hội chủ nghĩa (Điều 4); tội cố ý hủy hoại hoặc làm hư hỏng tài sản xã hội chủ nghĩa (Điều 6); tội tham ô tài sản xã hội chủ nghĩa (Điều 8); tội lừa đảo để chiếm đoạt tài sản xã hội chủ nghĩa (Điều 10). Bên cạnh đó, trong số 12 tội danh được quy định trong Pháp lệnh trừng trị các tội xâm phạm tài sản riêng của công dân thì chỉ có một tội duy nhất đó là tội cướp tài sản riêng của công dân có thể bị áp dụng hình phạt tù chung thân.

Về chính sách hình sự của Nhà nước đối với những loại tội phạm và can phạm về kinh tế, về trị an trong giai đoạn này, ngày 12/8/1974, Tòa án nhân dân tối cao đã ban hành Chỉ thị số 14-TANDTC hướng dẫn thực hiện Nghị quyết số 228 ngày 12/01/1974 của Bộ Chính trị với nội dung: đối với những loại tội phạm và can phạm về kinh tế, về trị an phải xử nghiêm khắc hơn bình thường tùy thuộc vào tính chất, mức độ nghiêm trọng của từng vụ án cụ thể, tùy thuộc ở tình hình và yêu cầu chính trị ở từng nơi, từng lúc của cuộc đấu tranh chống tội phạm và khi cần thiết có thể áp dụng mức cao nhất của khung hình phạt là tù chung thân hoặc tử hình đã được quy định trong pháp lệnh.³

Để góp phần bảo đảm chấp hành nghiêm các chính sách và pháp luật, tăng cường quản lý Nhà nước; khuyến khích cán bộ, nhân viên nêu cao đức tính liêm khiết; động viên nhân dân phát huy quyền làm chủ tập thể, ngày 20/5/1981, Ủy ban Thường vụ Quốc hội đã ban hành Pháp lệnh về việc trừng trị tội hối lộ. Hối lộ hiểu theo nghĩa của Pháp lệnh này bao gồm tội nhận hối lộ, đưa hối lộ và môi giới hối lộ (Điều 1). Những trường hợp phạm tội hối lộ đặc biệt nghiêm trọng thì người phạm tội bị phạt tù đến 20 năm hoặc tù chung thân. Nếu phạm tội hối lộ nhằm mục đích phản cách mạng thì người phạm tội còn bị trừng trị theo pháp luật hiện hành đối với tội phản cách mạng (Điều 6).

Tóm lại, khi nghiên cứu hình phạt tù chung thân được quy định trong pháp luật hình sự Việt Nam từ sau Cách mạng tháng Tám năm 1945 đến trước khi ban hành Bộ luật hình sự năm 1985 có thể rút ra một số nhận xét sau đây:

³ Xem Chỉ thị số 14-TANDTC ngày 12/8/1974 hướng dẫn thực hiện Nghị quyết số 228 ngày 12/01/1974 của Bộ Chính trị.

Thứ nhất, hình phạt tù chung thân không được Nhà nước quy định trong một văn bản pháp luật mà được quy định một cách riêng rẽ, tản mạn trong các văn bản quy phạm pháp luật hình sự khác nhau như thông lệnh, sắc lệnh và pháp lệnh điều chỉnh về một loại tội phạm hoặc một nhóm tội phạm nào đó. Ví dụ: Sắc lệnh về cấm phá hoại các công trình thủy nông; Pháp lệnh trừng trị các tội phản cách mạng; Pháp lệnh trừng trị các tội xâm phạm tài sản xã hội chủ nghĩa; Pháp lệnh trừng trị các tội xâm phạm tài sản riêng của công dân; Pháp lệnh về việc trừng trị tội hối lộ...;

Thứ hai, chính sách hình sự của Nhà nước được quy định trong các văn bản pháp luật hình sự giai đoạn này là rất nghiêm khắc, thể hiện nguyên tắc xử lý là nghiêm trị đối với những người chủ mưu, tổ chức, chỉ huy việc thực hiện những hành vi chống phá chính quyền cách mạng, phản bội tổ quốc, chống lại nhân dân, chống lại chính sách thời chiến của Chính phủ hoặc hình phạt này cũng có thể áp dụng đối với những người xâm phạm tài sản của Nhà nước, tài riêng của công dân cũng như nhận tội hối lộ, đưa hối lộ... gây hậu quả đặc biệt nghiêm trọng. Chính sách xử lý này đã mang lại những hiệu quả tích cực trong việc bảo vệ và giữ vững chính quyền dân chủ nhân dân, thành quả của cách mạng, bảo đảm an ninh chính trị và trật tự an toàn xã hội cũng như bảo vệ các quyền và lợi ích hợp pháp của người dân.

Thứ ba, nội dung, phạm vi, điều kiện áp dụng và đối tượng bị áp dụng hình phạt tù chung thân quy định trong các văn bản pháp luật hình sự nói trên là không mang tính ổn định mà rất linh hoạt đồng thời căn cứ vào tình hình chính trị-xã hội và yêu cầu đấu tranh phòng, chống một loại tội phạm hoặc một nhóm tội phạm nào đó trong những thời điểm cụ thể, cấp bách của đất nước.

2. Hình phạt tù chung thân được quy định trong pháp luật hình sự Việt Nam từ khi ban hành Bộ luật hình sự năm 1985 đến trước khi ban hành Bộ luật hình sự năm 2015

Tại kỳ họp thứ 9, Quốc hội khóa VII, ngày 27/6/1985, Bộ luật hình sự năm 1985 được thông qua và có hiệu lực từ ngày 01/6/1986. Đây là Bộ luật hình sự của Việt Nam lần đầu tiên được pháp điển hóa trên cơ sở kế thừa và phát triển những kinh nghiệm lập pháp hình sự và tổng kết những kinh nghiệm đấu tranh phòng, chống tội phạm của Nhà nước ta từ sau Cách mạng tháng Tám năm 1945 đến thời điểm này, đồng thời có “dự kiến tình hình diễn biến của tội phạm trong thời gian tới”⁴. Trong hệ thống pháp luật của Nhà nước, Bộ luật này có vị trí rất quan trọng. Nó là công cụ sắc bén của Nhà nước để bảo vệ những thành quả của cách mạng, bảo vệ chế độ xã hội chủ nghĩa, bảo vệ an ninh quốc gia và trật

⁴ Lời nói đầu của Bộ luật hình sự năm 1985

tự an toàn xã hội, bảo vệ các quyền và lợi ích hợp pháp của công dân, đấu tranh chống và phòng ngừa mọi hành vi phạm tội....

Điều 26 Bộ luật hình sự năm 1985 quy định rõ nội dung, đối tượng và phạm vi áp dụng hình phạt này. Cụ thể: “Tù chung thân là hình phạt tù không thời hạn được áp dụng đối với người phạm tội trong trường hợp đặc biệt nghiêm trọng chưa đến mức bị xử phạt tử hình. Không áp dụng tù chung thân đối với người chưa thành niên phạm tội”.

Nghiên cứu Bộ luật hình sự năm 1985 tại thời điểm này cho thấy, trong tổng số 195 điều luật quy định về tội phạm trong Phần các tội phạm của Bộ luật hình sự thì có tới 38 điều luật mà chế tài của những điều luật đó quy định có thể áp dụng hình phạt tù chung thân đối với người bị kết án, đó là: Tội phản bội Tổ quốc (Điều 72); Tội hoạt động nhằm lật đổ chính quyền nhân dân (Điều 73); Tội gián điệp (Điều 74); Tội xâm phạm an ninh lãnh thổ (Điều 75); Tội bạo loạn (Điều 76); Tội hoạt động phi (Điều 77); Tội khủng bố (Điều 78); Tội phá hoại cơ sở vật chất của chủ nghĩa xã hội (Điều 79); Tội chống phá trại giam (Điều 84); Tội trốn đi nước ngoài hoặc ở lại nước ngoài nhằm chống chính quyền nhân dân (Điều 85); Tội chiếm đoạt máy bay, tàu thủy (Điều 87); Tội phá hủy công trình, phương tiện quan trọng về an ninh quốc gia (Điều 94)... Trong số 38 điều luật nói trên thì chỉ có 09 điều luật mà chế tài của những điều luật này quy định hình phạt nghiêm khắc nhất là hình phạt tù chung thân, đó là các điều: Điều 85; Điều 96; Điều 97; Điều 134; Điều 165; Điều 189; Điều 226 và Điều 227 Bộ luật hình sự năm 1985. Số điều luật còn lại (29 điều) thì chế tài của những điều luật đó quy định hình phạt tù chung thân trong sự lựa chọn với hình phạt tử hình.

Ngày 28/12/1989, Quốc hội đã thông qua Luật sửa đổi, bổ sung một số điều của Bộ luật hình sự năm 1985 lần thứ nhất, trong đó bổ sung một tội danh mới đó là: Tội sản xuất, tàng trữ, mua bán, vận chuyển trái phép các chất ma túy (Điều 96a) và chế tài của điều luật này quy định hình phạt nghiêm khắc nhất là hình phạt tù chung thân.

Sau gần 02 năm áp dụng Bộ luật hình sự năm 1985 đã được sửa đổi, bổ sung lần thứ nhất, ngày 2/8/1991, Quốc hội thông qua Luật sửa đổi, bổ sung một số điều của Bộ luật hình sự năm 1985 lần thứ hai. Tại lần sửa đổi, bổ sung này, Quốc hội đã quyết định nâng mức hình phạt cao nhất lên thành tù chung thân đối với 02 loại tội phạm là tội lạm dụng tín nhiệm chiếm đoạt tài sản xã hội chủ nghĩa (Điều 135) và tội lừa đảo chiếm đoạt tài sản của công dân (Điều 157).

Ngày 10/5/1997, Quốc hội thông qua Luật sửa đổi, bổ sung một số điều của Bộ luật hình sự năm 1985 lần thứ tư. Tại lần sửa đổi, bổ sung này, Quốc hội đã bổ sung thêm 08 tội danh mới mà mức hình phạt cao nhất được quy định đối với những tội này là hình phạt tù chung thân, đó là: Tội lợi dụng chức vụ, quyền hạn lừa đảo chiếm đoạt tài sản xã hội chủ nghĩa (Điều 134a); Tội lạm quyền trong khi thi hành công vụ (Điều 221a); Tội lợi dụng

chức vụ, quyền hạn gây ảnh hưởng đối với người khác để trục lợi (Điều 228a); Tội chiếm đoạt chất ma túy (Điều 185e); Tội tàng trữ, vận chuyển, mua bán hoặc chiếm đoạt tiền chất dùng vào việc sản xuất trái phép chất ma túy (Điều 185g); Tội tổ chức sử dụng trái phép chất ma túy (Điều 185i); Tội cưỡng bức, lôi kéo người khác sử dụng trái phép chất ma túy (Điều 185m) và tội vi phạm quy định về quản lý, sử dụng thuốc gây nghiện hoặc các chất ma túy khác (Điều 185n). Bên cạnh đó, Bộ luật hình sự sửa đổi, bổ sung lần này đã nâng mức hình phạt cao nhất lên thành tù chung thân đối với 03 loại tội phạm đó là: Tội lạm dụng chức vụ, quyền hạn chiếm đoạt tài sản của công dân (Điều 156); Tội giả mạo trong công tác (Điều 224); Tội chứa mại dâm, tội môi giới mại dâm (Điều 202). Cũng trong lần sửa đổi, bổ sung này, Bộ luật hình sự năm 1985 đã tách Điều 96a thành 04 điều luật quy định về 04 tội danh độc lập, đó là: Tội sản xuất trái phép chất ma túy (Điều 185b); Tội tàng trữ trái phép chất ma túy (Điều 185c); Tội vận chuyển trái phép chất ma túy (Điều 185d) và tội mua bán trái phép chất ma túy (Điều 185đ), đồng thời vẫn giữ nguyên hình phạt tù chung thân đối với những loại tội phạm này... Như vậy, qua 04 lần sửa đổi, bổ sung Bộ luật hình sự năm 1985, số điều luật có quy định hình phạt tù chung thân đã tăng lên một cách đáng kể (57 điều) so với thời điểm khi Bộ luật này được ban hành (38 điều) là do những nguyên nhân sau đây:

Thứ nhất, do yêu cầu đấu tranh phòng, chống một số hành vi phạm tội gây ra những hậu quả đặc biệt nghiêm trọng cho lợi ích của Nhà nước, xã hội và lợi ích hợp pháp của công dân, cho nên việc áp dụng loại hình phạt nghiêm khắc hơn là điều cần thiết và đó là lý do mà các nhà làm luật đã sửa đổi chế tài của một số điều luật bằng cách nâng từ hình phạt tù có thời hạn lên hình phạt tù chung thân cũng như bổ sung một số tội danh mới mà mức hình phạt cao nhất được quy định đối với những tội này cũng là hình phạt tù chung thân;

Thứ hai, do tách những hành vi phạm tội mà trước đó được quy định trong một điều luật thành nhiều tội danh độc lập, đồng thời vẫn giữ nguyên mức hình phạt cao nhất là tù chung thân được quy định trong các tội danh độc lập đó.

Tóm lại, Bộ luật hình sự năm 1985 được ban hành đã khẳng định một bước tiến quan trọng cả về lịch sử lập pháp và kỹ thuật lập pháp hình sự Việt Nam. Lần đầu tiên, các quy phạm pháp luật hình sự đã được các nhà làm luật hệ thống hóa và quy định thành các chế định cụ thể trong đó có chế định hình phạt nói chung và hình phạt tù chung thân nói riêng. Việc quy định hình phạt tù chung thân trong 57 điều luật quy định về tội danh đã thể hiện chính sách hình sự của Nhà nước là hết sức nghiêm khắc trong việc xử lý những hành vi phạm tội đặc biệt nghiêm trọng nhằm bảo vệ lợi ích của Nhà nước, của tổ chức, của tập thể và lợi ích hợp pháp của công dân, qua đó đã giữ vững an ninh chính trị, trật tự an toàn xã hội và đây là cơ sở, là tiền đề quan trọng để xây dựng và phát triển đất nước.

4. Hình phạt tù chung thân quy định trong Bộ luật hình sự năm 2015

4.1. Hình phạt tù chung thân quy định trong Phần chung của Bộ luật hình sự năm 2015

Nghiên cứu hình phạt tù chung thân quy định trong Phần chung của Bộ luật hình sự năm 2015 cho thấy, những quy định có liên quan đến hình phạt này như phạm vi áp dụng; đối tượng áp dụng; trường hợp được ân giảm chuyển từ hình phạt tử hình thành tù chung thân; giảm mức hình phạt đã tuyên đối với người bị phạt tù chung thân; thời hiệu thi hành bản án; xóa án tích... không có nhiều thay đổi so với những Bộ luật trước đó, đặc biệt là so với Bộ luật hình sự năm 1999. Vì vậy, trong phạm vi bài viết này, tác giả sẽ không đề cập một cách trực tiếp đến hình phạt tù chung thân quy định trong BLHS năm 1999.

Điều 39 BLHS năm 2015 quy định: “Tù chung thân là hình phạt tù không thời hạn được áp dụng đối với người phạm tội đặc biệt nghiêm trọng, nhưng chưa đến mức bị xử phạt tử hình. Không áp dụng hình phạt tù chung thân đối với người dưới 18 tuổi phạm tội”.

Từ quy định về hình phạt tù chung thân tại Điều 39 BLHS năm 2015, có thể rút ra một số nội dung có tính khái quát sau đây:

Thứ nhất, phạm vi áp dụng, và đối tượng áp dụng

- Về phạm vi áp dụng, hình phạt tù chung thân “được áp dụng đối với người phạm tội đặc biệt nghiêm trọng, nhưng chưa đến mức bị xử phạt tử hình”.

- Về đối tượng áp dụng, do tính chất nghiêm khắc của loại hình phạt này, cho nên Điều 39 BLHS năm 2015 quy định “không áp dụng hình phạt tù chung thân đối với người dưới 18 tuổi phạm tội”. Điều đó có nghĩa rằng đối tượng bị áp dụng hình phạt tù chung thân phải là người phạm tội đặc biệt nghiêm trọng đủ 18 tuổi trở lên.

Thống nhất với quy định tại Điều 39, đặc biệt là BLHS năm 2015 đã nội luật hóa một số văn kiện quốc tế, trước hết là Công ước của Liên hợp quốc về quyền trẻ em mà Việt Nam là quốc gia thành viên. Điều 37 Công ước quy định: Các quốc gia thành viên phải bảo đảm rằng: “Không trẻ em nào bị tra tấn hay bị đối xử hoặc trừng phạt tàn tệ, vô nhân đạo hay làm mất phẩm giá. Không được xử tử hình hoặc tù chung thân mà không có khả năng phóng thích vì những tội do những người dưới 18 tuổi gây ra”⁵. Trên tinh thần đó, Điều 101 BLHS năm 2015 đã quy định chi tiết, rõ ràng chính sách xử lý hình sự đối với người dưới 18 tuổi phạm tội. Cụ thể: 1. Đối với người từ đủ 16 tuổi đến dưới 18 tuổi khi phạm tội, nếu điều luật được áp dụng quy định hình phạt tù chung thân hoặc tử hình, thì mức hình phạt cao nhất được áp dụng không quá 18 năm tù; nếu là tù có thời hạn thì mức hình phạt cao nhất được áp dụng không quá ba phần tư mức phạt tù mà điều luật quy định;

⁵ Điều 37 Công ước Liên hợp quốc về quyền trẻ em

2. Đối với người từ đủ 14 tuổi đến dưới 16 tuổi khi phạm tội, nếu điều luật được áp dụng quy định hình phạt tù chung thân hoặc tử hình, thì mức hình phạt cao nhất được áp dụng không quá 12 năm tù; nếu là tù có thời hạn thì mức hình phạt cao nhất được áp dụng không quá một phần hai mức phạt tù mà điều luật quy định.

Thứ hai, một số trường hợp được ân giảm chuyển chuyển từ hình phạt tử hình thành tù chung thân

BLHS năm 2015 quy định một số trường hợp đặc biệt sẽ không bị thi hành hình phạt tử hình mà được ân giảm và chuyển thành tù chung thân đã thể hiện chính sách hình sự nhân đạo của Nhà nước đối với người bị kết án. Có thể khẳng định rằng “trong trường hợp này, hình phạt tù chung thân là hình phạt duy nhất trong hệ thống hình phạt có thể thay thế hình phạt tử hình”⁶. Khoản 3,4 Điều 40 BLHS năm 2015 quy định:

3. Không thi hành án tử hình đối với người bị kết án nếu thuộc một trong các trường hợp sau đây:

- a) Phụ nữ có thai hoặc phụ nữ đang nuôi con dưới 36 tháng tuổi;
- b) Người đủ 75 tuổi trở lên;
- c) Người bị kết án tử hình về tội tham ô tài sản, tội nhận hối lộ mà sau khi bị kết án đã chủ động nộp lại ít nhất ba phần tư tài sản tham ô, nhận hối lộ và hợp tác tích cực với cơ quan chức năng trong việc phát hiện, điều tra, xử lý tội phạm hoặc lập công lớn.

4. Trong trường hợp quy định tại khoản 3 Điều này hoặc trường hợp người bị kết án tử hình được ân giảm, thì hình phạt tử hình được chuyển thành tù chung thân.

Thứ ba, giảm mức hình phạt đã tuyên đối với người bị phạt tù chung thân

BLHS năm 2015 có một số quy định giảm mức hình phạt đã tuyên đối với người bị phạt tù chung thân, đó là trường hợp người bị kết án bị tòa án tuyên phạt tù chung thân có thể được giảm án nếu đã chấp hành hình phạt được một thời gian nhất định. Điều 63 BLHS năm 2015 quy định:

1. Người bị kết án cải tạo không giam giữ, phạt tù có thời hạn hoặc phạt tù chung thân, nếu đã chấp hành hình phạt được một thời gian nhất định, có nhiều tiến bộ và đã bồi thường được một phần nghĩa vụ dân sự, thì theo đề nghị của cơ quan thi hành án hình sự có thẩm quyền, Tòa án có thể quyết định giảm thời hạn chấp hành hình phạt.

Thời gian đã chấp hành hình phạt để được xét giảm lần đầu là một phần ba thời hạn đối với hình phạt cải tạo không giam giữ, hình phạt tù có thời hạn, 12 năm đối với tù chung thân.

⁶ Mạc Minh Quang, Những vấn đề lý luận và thực tiễn về hình phạt tù chung thân, Luận án tiến sĩ luật học, Khoa Luật-Đại học Quốc gia Hà Nội, Hà Nội, 2020.

2. Người bị kết án tù chung thân, lần đầu được giảm xuống 30 năm tù và dù được giảm nhiều lần cũng phải bảo đảm thời hạn thực tế chấp hành hình phạt là 20 năm.

3. Trường hợp người bị kết án về nhiều tội trong đó có tội bị kết án phạt tù chung thân thì Tòa án chỉ xét giảm lần đầu xuống 30 năm tù sau khi đã chấp hành được 15 năm tù và dù được giảm nhiều lần nhưng vẫn phải bảo đảm thời gian thực tế chấp hành là 25 năm.

...

5. Đối với người đã được giảm một phần hình phạt mà lại thực hiện hành vi phạm tội mới nghiêm trọng, rất nghiêm trọng hoặc đặc biệt nghiêm trọng, thì Tòa án chỉ xét giảm lần đầu sau khi người đó đã chấp hành được hai phần ba mức hình phạt chung hoặc trường hợp hình phạt chung là tù chung thân thì việc xét giảm án thực hiện theo quy định tại khoản 3 Điều này.

6. Đối với người bị kết án tử hình được ân giảm hoặc người bị kết án tử hình thuộc trường hợp quy định tại điểm b hoặc điểm c khoản 3 Điều 40 của Bộ luật này thì thời gian đã chấp hành hình phạt để được xét giảm lần đầu là 25 năm và dù được giảm nhiều lần nhưng vẫn phải bảo đảm thời hạn thực tế chấp hành hình phạt là 30 năm.

Thứ tư, thời hiệu truy cứu trách nhiệm hình sự đối với tội phạm đặc biệt nghiêm trọng - loại tội phạm có thể bị áp dụng hình phạt tù chung thân

Khoản 1 Điều 27 BLHS năm 2015 quy định: Thời hiệu truy cứu trách nhiệm hình sự là thời hạn do Bộ luật này quy định mà khi hết thời hạn đó thì người phạm tội không bị truy cứu trách nhiệm hình sự. Trên cơ sở đó, khoản 2 Điều 27 BLHS năm 2015 quy định, đối với các tội đặc biệt nghiêm trọng, thời hiệu truy cứu trách nhiệm hình sự là 20 năm kể từ ngày tội phạm được thực hiện. Nếu trong thời hạn này, người phạm tội lại thực hiện hành vi phạm tội mới mà Bộ luật này quy định mức cao nhất của khung hình phạt đối với tội ấy trên 01 năm tù, thì thời hiệu đối với tội cũ được tính lại kể từ ngày thực hiện hành vi phạm tội mới. Điều 28 BLHS năm 2015 quy định: không áp dụng thời hiệu truy cứu trách nhiệm hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia quy định tại Chương XIII; các tội phá hoại hòa bình, chống loài người và tội phạm chiến tranh quy định tại Chương XXVI; tội tham ô tài sản thuộc trường hợp quy định tại khoản 3 và khoản 4 Điều 353 và tội nhận hối lộ thuộc trường hợp quy định tại khoản 3 và khoản 4 Điều 354 của Bộ luật này.

Thứ năm, thời hiệu thi hành bản án hình sự đối với người bị kết án và bị xử phạt tù chung thân

Thời hiệu thi hành bản án hình sự nói chung và thời hiệu thi hành bản án hình sự đối với người bị kết án và bị xử phạt tù chung thân nói riêng là thời hạn do Bộ luật này quy định mà khi hết thời hạn đó người bị kết án không phải chấp hành bản án đã tuyên.

Theo quy định tại điểm d khoản 2 Điều 60 BLHS năm 2015, người bị kết án và bị xử phạt tù chung thân có thời hiệu thi hành bản án là 20 năm. Bên cạnh đó, BLHS năm 2015 còn quy định: không áp dụng thời hiệu thi hành bản án đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia quy định tại Chương XIII và các tội phá hoại hòa bình, chống loài người và tội phạm chiến tranh quy định tại Chương XXVI của Bộ luật này.

4.2. Hình phạt tù chung thân quy định đối với các tội danh trong phần các tội phạm của Bộ luật hình sự

Nghiên cứu hình phạt tù chung thân quy định đối với các tội danh trong phần các tội phạm của BLHS năm 2015 cho thấy, Nhà nước đã có sự đánh giá, cân nhắc và xem xét một cách toàn diện chính sách hình sự xử lý tội phạm nói chung trong tình hình mới trong đó có loại tội đặc biệt nghiêm trọng. Sự thể hiện chính sách hình sự trong giai đoạn này chính là việc sửa đổi, bổ sung một số tội danh, sửa đổi, bổ sung một số loại hình phạt trong đó có hình phạt tù chung thân. Cụ thể:

Thứ nhất, BLHS năm 2015 đã sửa đổi mức hình phạt cao nhất từ hình phạt tù chung thân xuống hình phạt 20 năm tù mà BLHS năm 1999 quy định đối với 10 tội danh đó là các tội: Tội trốn đi nước ngoài hoặc trốn ở lại nước ngoài nhằm chống chính quyền nhân dân (Đ 121); Tội công nhiên chiếm đoạt tài sản (Đ 172); Tội trộm cắp tài sản (Điều 173); Tội lạm dụng tín nhiệm chiếm đoạt tài sản ((Đ 175); Tội hủy hoại hoặc cố ý làm hư hỏng tài sản (Đ 178); Tội buôn lậu (Đ188); Tội sử dụng mạng máy tính, mạng viễn thông hoặc phương tiện điện tử thực hiện hành vi chiếm đoạt tài sản (Đ 290); Tội đưa hối lộ (Đ 364); Tội khai báo hoặc tự nguyện làm việc cho địch khi bị bắt làm tù binh (Đ 400) và Tội bỏ vị trí chiến đấu hoặc không làm nhiệm vụ trong chiến đấu (Đ 401) của Bộ luật này.

Thứ hai, BLHS năm 2015 có tổng số 315/426 điều luật quy định về tội danh thì chỉ có 52 điều luật quy định mức cao nhất là hình phạt tù chung thân hoặc hình phạt tù chung thân được quy định trong chế tài lựa chọn cùng với hình phạt tù có thời hạn và hình phạt tử hình, chiếm tỷ lệ 16,5% số điều luật quy định về tội danh, thì con số này trong BLHS năm 1999 lần lượt là 264/344 điều luật quy định về tội danh và 58 điều luật quy định mức cao nhất là hình phạt tù chung thân hoặc... chiếm tỷ lệ 21,96%.

Như vậy, nếu BLHS năm 1999 có 58 tội danh quy định mức cao nhất là hình phạt tù chung thân hoặc hình phạt tù chung thân được quy định trong chế tài lựa chọn cùng với hình phạt tù có thời hạn và hình phạt tử hình, thì trong BLHS năm 2015 con số này chỉ là 52 đã cho thấy xu hướng giảm dần việc quy định và áp dụng hình phạt tù chung thân trong BLHS hiện hành.

5. Một số kiến nghị nhằm hoàn thiện quy định về hình phạt tù chung thân trong Bộ luật hình sự năm 2015

Trên cơ sở nghiên cứu những quy định của BLHS năm 2015 về hình phạt tù chung thân, tác giả xin đưa ra một số kiến nghị sau đây:

Thứ nhất, không áp dụng hình phạt tù chung thân đối với phụ nữ đang mang thai khi phạm tội hoặc khi bị xét xử

Các nhà khoa học đã chỉ ra rằng, trong giai đoạn người phụ nữ đang mang thai thường đối mặt với nhiều vấn đề về sức khỏe thể chất cũng như những bất ổn về mặt tinh thần. Họ thường khó tập trung, dễ thay đổi tâm trạng đột ngột, lo lắng nhiều về sức khỏe, sự an nguy của con mình; rất dễ cáu kỉnh, hoang mang, hoảng loạn, bị rối loạn giấc ngủ, mệt mỏi triền miên không dứt; không cảm thấy thích thú, hào hứng hay vui vẻ với bất cứ thứ gì; buồn bã và khóc mà không có lý do rõ ràng; có xu hướng thu mình với mọi người và tự cô lập mình với gia đình, bạn bè. Với những người này, nếu không được quan tâm và chăm sóc đúng mức có thể dẫn đến những hành vi tiêu cực như: uống rượu, hút thuốc lá, nghiện ma túy, muốn bỏ phá thai, tự tử⁷, thậm chí là thực hiện hành vi phạm tội do không thể điều khiển hoặc kiềm chế được hành vi của bản thân. Xuất phát từ những đặc điểm tâm lý đặc thù của người phụ nữ đang mang thai, các cơ quan có thẩm quyền cần tiếp tục nghiên cứu để áp dụng chính sách hình sự nhân đạo đối với đối tượng này theo hướng không áp dụng hình phạt tù chung thân đối với phụ nữ đang mang thai khi phạm tội hoặc khi bị xét xử.

Thứ hai, không áp dụng hình phạt tù chung thân đối với người từ đủ 70 tuổi trở lên khi phạm tội hoặc khi bị xét xử

Theo Luật người cao tuổi, người từ đủ 60 tuổi trở lên được coi là người cao tuổi⁸. Đây là người có những thay đổi lớn về tâm, sinh lý, đặc biệt là sự thay đổi về sức khỏe thể chất so với những người còn trẻ. Những thay đổi về mặt tâm, sinh lý thường được biểu hiện như: sự cô đơn và mong được quan tâm chăm sóc nhiều hơn; cảm nhận thấy bất lực và tủi thân; nói nhiều hoặc trầm cảm; nóng nảy, dễ stress; sợ phải đối mặt với cái chết⁹... Vì vậy, các thành viên trong gia đình và xã hội cần thông cảm, thấu hiểu để chăm sóc và chia sẻ với họ nhiều hơn. Chính từ những đặc điểm này mà nhiều nhà nghiên cứu cho rằng, không cần thiết phải áp dụng hình phạt tù chung thân kể cả khi người từ đủ 70 tuổi trở lên phạm tội đặc biệt nghiêm trọng vì họ khó có khả năng tiếp tục gây ra hoặc đe dọa gây ra

⁷ Cảnh giác với bệnh trầm cảm khi mang thai 3 tháng đầu, <https://www.vinmec.com/vi/tin-tuc/thong-tin-suc-khoe/canh-giac-voi-benh-tram-cam-khi-mang-thai-3-thang-dau/> truy cập ngày 28/9/2021.

⁸ Điều 2, Luật người cao tuổi năm 2009.

⁹ Bác sĩ chuyên khoa II Lê Thúy Phương, Đặc điểm tâm sinh lý của người cao tuổi, <http://benhvientien Giang.vn/chi-tiet-tin?/-ac-iem-tam-sinh-ly-cua-nguoi-cao-tuoi/11608975>, truy cập ngày 28/9/2021.

những hậu quả đặc biệt nghiêm trọng cho xã hội nữa. Đồng thời việc không áp dụng hình phạt tù chung thân đối với người từ đủ 70 tuổi trở lên khi phạm tội hoặc khi bị xét xử còn phù hợp với chính sách hình sự nhân đạo của Nhà nước.

Thứ ba, giảm hình phạt tù chung thân xuống hình phạt tù có thời hạn ở một số tội danh

Các cơ quan chức năng cần tiếp tục nghiên cứu, rà soát, đánh giá một cách toàn diện để sửa đổi, bổ sung một số điều luật quy định về tội danh theo hướng giảm hình phạt cao nhất là tù chung thân xuống hình phạt tù có thời hạn nếu thấy rằng, do “sự chuyển biến của tình hình” mà tính chất và mức độ nguy hiểm cho xã hội của hành vi phạm tội đó không còn nguy hiểm ở mức “đặc biệt nghiêm trọng” nữa. Vì vậy, việc quy định và áp dụng hình phạt tù chung thân trong trường này thực sự là không cần thiết và không đạt được mục đích của hình phạt, “hiệu quả phòng ngừa và tính hướng thiện trong việc xử lý người phạm tội” vì thế mà kém hiệu quả. Nội dung này là tư tưởng chỉ đạo quan trọng mà Nghị quyết số 49/NQ-TW của Bộ Chính trị đã khẳng định, phải “coi trọng việc hoàn thiện chính sách hình sự và thủ tục tố tụng tư pháp, đề cao hiệu quả phòng ngừa và tính hướng thiện trong việc xử lý người phạm tội. Giảm hình phạt tù, mở rộng áp dụng hình phạt tiền, hình phạt cải tạo không giam giữ đối với một số loại tội phạm. Hạn chế áp dụng hình phạt tử hình theo hướng chỉ áp dụng đối với một số ít loại tội phạm đặc biệt nghiêm trọng. Giảm bớt khung hình phạt tối đa quá cao trong một số loại tội phạm...”¹⁰ Đây là những quan điểm mới của Đảng và Nhà nước về sự cần thiết phải cải cách tư pháp và hoàn thiện chính sách hình sự mà BLHS năm 2015 cần phải hướng đến, nhằm thể chế hoá một cách đầy đủ và nhất quán, đặc biệt khi Hiến pháp năm 2013 đã được thông qua với rất nhiều điểm mới, trong đó có chế định về quyền con người, quyền và nghĩa vụ cơ bản của công dân¹¹./

¹⁰ Nghị quyết của Bộ chính trị số 49/NQ-TW ngày 02/6/2005 về Chiến lược cải cách tư pháp đến năm 2020.

¹¹ PGS.TS. Trịnh Quốc Toàn, PGS.TS. Vũ Công Giao (Đồng chủ biên), *Thực hiện các quyền hiến định trong Hiến pháp năm 2013*, Nxb. Hồng Đức, 2015, tr. 74.